

Підсумковий усереднений показник **іншомовної професійної компетентності** у ЕГ перебуває на рівні **81 %**, а у КГ — на рівні **40, 3 %**.

Підсумовуючи все вищезазначене, мусимо констатувати той факт, що наше дослідження має позитивні результати — про це свідчать показники як експериментальної так і контрольної груп.

Перспективи наших подальших досліджень ми пов'язуємо з розробкою вправ «розвиваючого навчання письму» у процесі вивчення іноземної мови на немовних факультетах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Борщовецька В.Д. Етапи навчання студентів-економістів англійської фахової лексики з урахуванням їх когнітивних стратегій // Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка та психологія». – К. Вид. центр КНЛУ, 2002. – Вип. 5. – С. 188-196.
2. Барановська Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ. — Київ: Інкос, 2005. — 314 с.
3. Глазкова І.Я. До питання організації ролівої гри на заняттях з іноземної мови. – Іноземна філологія. – Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 27. – С. 300-303.
4. Ілюк Т., Соловійова О., Горжу Л. Комплекс вправ для опанування навичками професійно-орієнтованого читання. — Нова філологія. Збірник наукових праць. — Запоріжжя: ЗНУ, 2008. — № 30. — С. 293-298.
5. Князян М.О. Самостійно-дослідницька діяльність майбутніх учителів іноземних мов: Теорія та практика: [Монографія]. — Ізмаїл: Сміл, 2006. — 242 с.
6. Колодько Т. Спрямування іншомовної соціокультурної компетенції учителів іноземних мов на між культурне спілкування у процесі професійної підготовки. // Рідна школа. — 2006. — № 7. — С. 38-40.
7. Курило Ю. Формування іншомовної лексичної компетенції у студентів технічних спеціальностей. Нова філологія. Збірник наукових праць. — Запоріжжя: ЗНУ, 2008. — № 30. — С. 301-304.
8. Мельник А.І. Навчання студентів-медиків читання професійно орієнтованих текстів англійською мовою // Іноземні мови. – 2005. – № 4. – С. 24.
9. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підр. Вид. 2-е, випр. і перероб./О.Б. Бігич, та інш. під кер. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
10. Тарнопольський О.Б., Димова Л.С. Обучение этикету повседневного, педагогического и делового общения в языковом вузе: предисловие к исследованию // Іноземні мови. – 1999. – № 1. – С. 29-31.
11. Черньонков Я.О. Професійна культура майбутнього вчителя іноземної мови: формування та діагностика. Монографія. — Кіровоград. — ТОВ «Імекс ЛТД», 2007. — 190 с.
12. Черньонков Я.О. Навчально-методичний посібник з англійської мови для студентів І-ІІ курсів природничо-географічного факультету. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2006. – 70 с.
13. Rogerson N. D., Menasche L. Words for students of English. — USA: The University of Michigan Press, 2000. — 257 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Черньонков Ярослав Олександрович — кандидат педагогічних наук, обр. доцент, завідувач кафедри іноземної філології КДПУ імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми методичного вдосконалення вивчення іноземних мов на немовних факультетах, питання перекладознавства.

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Поліна ЯКИМЕНКО (Миколаїв, Україна)

У статті розглянуто лінгвокультурологічні аспекти в навчанні іноземним мовам студентів вищих навчальних закладів.

The article touches upon linguaculturological aspects in teaching foreign languages to students of higher educational establishments.

Постановка проблеми. Сучасне глобалізоване суспільство гостро потребує осмислення комунікативних процесів, що відбуваються в ньому. З одного боку, необхідно досліджувати тенденції, які сприяють об'єднанню цивілізацій, народів і культур, з іншого боку, потребують осмислення факти, що зумовлюють збереження національної ідентичності культур в умовах їхньої тісної взаємодії.

У сучасних умовах, коли загострюються національні питання в міжнаціональних взаєминах, діалог культур набуває особливої значущості і може виконати функцію гармонізації відносин між народами, що дуже важливо для виховання етнокультурної толерантності. Вивчення мови і культури іншого народу – це не тільки засіб пізнання нової культури, але ще і спосіб глибшого проникнення в рідну культуру.

Більшість країн світу зараз є полікультурними і ступінь їх полікультурності в умовах глобалізації постійно підвищується, що ставить на порядок денний наукове осмислення

цього явища в царині культурології, а також дослідження його лінгвокультурних результатів. Більшість комунікативних процесів в світі належить міжкультурному спілкуванню, що створює певні труднощі для сторін, які беруть участь в ньому. Ця обставина також свідчить про важливість досліджень в інтегрованій сфері культури і комунікації.

В зв'язку з цим доречно буде пригадати слова Л.В. Щерби про те, що знання іншої мови допомагає краще пізнавати особливості рідної мови, надає широкі можливості поглянути на рідну мову по-іншому. «Якщо рідна мова і культура є основою соціалізації особистості, здійснюваної у процесі інтракультурного спілкування в межах однієї етносоціокультурної спільноти, то пізнання іншої мови і культури народу – його носія, відкриває можливість інтеркультурного спілкування і становлення в результаті цього спілкування білінгвальної (полілінгвальної) мовної особистості [3:38]».

Метою статті є висвітлення лінгвокультурологічного аспекту вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Ступінь наукової розробки проблеми. Останнім часом закономірно зростає інтерес дослідників до проблем міжкультурної комунікації, лінгвокультурології, національного менталітету і комунікативної поведінки, та інших аспектів діади «Мова і культура».

Термін «лінгвокультурологія» з'явився в 90-ті роки ХХ століття в роботах лінгвістів Н.Д.Арутюнової, В.В.Воробйова, В.А.Маслової, Ю.С.Степанова, В.Н.Телія та інших дослідників, що стало важливою прикметою інтеграційних процесів у гуманітарній науці. Лінгвокультурологія (від латинського *lingua* – мова, *cultura* – культура, *logos* – навчання) має свій об'єкт дослідження - взаємозв'язок і взаємодію мови та культури в процесі їхнього функціонування, а також предмет дослідження – матеріальна і духовна культура – як складові мовної картини світу.

Встановленню тісного зв'язку мови і культури присвячені праці С.Г.Тер-Мінасової [8:9], яка відзначає, що «...язык не существует вне культуры. Как один из видов человеческой деятельности, язык оказывается составной частью культуры, определяемой как совокупность результатов человеческой деятельности в разных сферах жизни человека: производственной, общественной, духовной» [9:15].

В.М.Телія вказує на те, що «лінгвокультурологія орієнтована на людський, а точніше — на культурний чинник в мові і на мовний чинник в людині [7:308]», і відносить її до надбання антропологічної науки про людину, центром тяжіння якої є феномен культури.

Лінгвокультурний підхід представлений у працях таких учених, як Н.Л.Грейдіна, В.І.Карасика, Ю.М.Караулова, О.О.Леонтовича, Г.Г.Слишкіна, І.О.Стерніна, М.А.Стерніна, Н.В.Уфимцева.

На думку В.І.Карасика, «лингвокультурология – комплексная область научного знания о взаимосвязи и взаимовлиянии языка и культуры [2:87]». Традиційний для лінгвістики погляд на співвідношення мови і культури «заключається в попытке решить лингвистические задачи, используя некоторые представления о культуре [4:9]». Г.Г.Слишкін відзначає, що в лінгвокультурології виділяються два напрями: від одиниці мови до одиниці культури, і від одиниці культури до одиниці мови [6:15].

В лінгвістиці, яка має своєю методологічною основою антропологічний принцип, в центрі уваги дві проблеми: 1) визначення впливу людини на мову; 2) визначення впливу мови на людину, її мислення, культуру.

Закони мовного спілкування входять в сферу лінгвокультурології, яка, в свою чергу є частиною культурології. В змістовному плані лінгвокультурологія включає поняття «мовна картина світу», «мовна особистість».

Мовна картина світу, тобто матеріальна, духовна культура етносу виражається в його мові. Різні типи картин світу описані в наукових працях вчених М. Хайдеггера, В.Н. Топорова, О.Я. Гуревича, Т.В. Цив'яна, В.С. Степіна, Г.О. Серебренікова, В.В. Іванова, І.І. Халєєвої, Р.І. Павленіса, Г.О. Брутяна, О.О. Корнілова [3], які запропонували свої критерії їх класифікації. Дослідники підрозділяють картину світу на наукову, філософську, концептуальну, художню та дають визначення кожній з них.

Мова, у свою чергу, виступає кодовим (знаковим) організатором, який поєднує внутрішній світ людини із зовнішнім. Сприймаючи в процесі діяльності світ, людина

фіксує в мові результати його пізнання. Кожна мова має свій спосіб концептуалізації світу та створює особливу картину світу, а мовна особистість зобов'язана організовувати зміст висловлювання відповідно до цієї картини. В цьому виявляється специфічно людське сприйняття світу, зафіксоване в мові. Сукупність цих знань, відображених в мовній формі, називається в різних концепціях по-різному: «мовний проміжний світ», «мовна репрезентація світу», «мовна модель світу», «мовна картина світу».

Лінгвокультурологія – це цілісна лінгвістична і культурологічна дисципліна, яка об'єднує багато суміжних наук з метою вивчення культурної спадщини народу, закріпленої в його мові. Мова здатна зберігати і передавати з покоління в покоління інформацію про навколишній світ.

Питання про співвідношення мови і культури є надбанням лінгвокраїнознавства, лінгвокультурології і етнолінгвістики.

Національна картина світу не може формуватися без мови. Мова – знаряддя пізнання. Вона фіксує його результати, відображає специфічні національні особливості бачення світу. При описі мовної картини світу культурологічний аспект знаходить своє відображення на всіх рівнях мови, але особливо яскраво він виявляється у складі лексики і фразеології.

Різні мови відрізняються одна від одної певним способом концептуалізації світу. В кожній мові є концепти, які відображають універсальне і специфічне розуміння і сприйняття етичної культури.

Лінгвокультурологія орієнтується на нову систему культурних цінностей, висунутих новим мисленням, життям сучасного суспільства. Цілісна інтерпретація культури етносу вимагає від лінгвокультурології системного представлення культури нації в його мові, в їх діалектичній взаємодії, а також розробки понятійного апарату, який сприяє формуванню сучасної лінгвокультурологічної концепції.

Як природна знакова система і засіб віддзеркалення і пізнання культури і образу мислення народу мова бере участь в освіті різних картин світу; співвідношення мови і культури мотивує універсальність і одночасно специфічність сприйняття дійсності носіями різних мов; мовна картина світу містить в собі особливе світосприймання і світобачення етносу, закріплене в семантиці мовних одиниць і в понятійно-категоріальному складі мови (лексичі, граматиці, словотворенні). Аналіз лінгвоетичної картини світу вимагає осмислення проблеми взаємовідношення понять «мова» - «свідомість» - «мислення», «мова» - «культура».

В.А. Маслова вбачає мету лінгвокультурології у вивченні способів, якими мова втілює, зберігає і транслює культуру, і зводить її до наступних завдань:

- 1) як культура бере участь в утворенні мовних концептів;
- 2) до якої частини мовного знаку закріплюються «культурні сенси»;
- 3) чи усвідомлюються ці сенси тим, хто говорить або слухає, і як вони впливають на мовні стратегії;
- 4) чи існує культурно-мовна компетенція носія мови, тобто природне володіння нею, не тільки процесами мовосприйняття, але і володіння її культурою [5:9].

У структурі мовної особистості Ю.М. Караулов виділяє наступні рівні: семантично-граматичний - забезпечує володіння мовою; когнітивний - формує і перетворює індивідуальні знання (картини світу); прагматичний - здійснює текстову діяльність людини. На першому рівні конституюючим поняттям є асоціативно-вербальна мережа, на другому рівні – особистий тезаурус, на третьому - мотиваційна система [4:60-62].

Згідно з науковими дефініціями, мовна особистість - людина як носій мови, здібна до мовної діяльності. Таким чином, лінгвокультурна компетентність може бути властива членам різної субкультури (соціальних, професійних, вікових груп) в національній культурі, проте частіше доводиться мати справу з національною лінгвокультурною компетентністю. В складному понятті національної лінгвокультурної компетентності виділяється декілька складових:

- а) інституційна компетентність (знання про політичні і правові інститути суспільства);
- б) конвенціональна компетентність (знання звичаїв, традицій і етикету);

в) семіотична компетентність (знання різного роду символів, властивих даній культурі, наприклад, символів соціальної престижності);

г) комунікативна компетентність (володіння культурно-обумовленими нормами вербального і невербального спілкування), що включає лінгвістичну компетентність (володіння мовою в декількох його соціальних варіантах: усному і письмовому, офіційному і мовному, професійному і політичному). Ступінь володіння перерахованими складовими значною мірою визначає лінгвокультурну компетентність особистості.

Структура лінгвокультурної компетентності як явища свідомості включає дві складових: інтракультурна компетентність - знання норм, правил і традицій власної лінгвокультурної спільноти, і міжкультурну (або інтеркультурну) компетентність – знання загальних лінгвокультурних норм, правил і традицій іншої лінгвокультурної спільноти. У носія конкретної лінгвокультури та або інша складова може бути представлена більш менш об'ємно; в процесі навчання, культурного, соціального, лінгвістичного розвитку особистості їх зміст і співвідношення можуть змінюватись.

Вивченням міжкультурної компетентності – різновиду лінгвокультурної компетентності – займається, поряд із лінгвокультурологією, міжкультурна комунікація – теоретичний і прикладний науковий напрям, що активно розвивається і має запит суспільства, знаходиться на стику лінгвістики, культурології, комунікативістики і лінгводидактики. Міжкультурна комунікація має більш прикладний, ніж лінгвокультурологія, характер, оскільки включає вивчення міжкультурних комунікативних компетенцій і має тісний зв'язок із викладанням іноземних мов. У цьому відмінність міжкультурної комунікації від лінгвокультурології, яка вивчає не лише міжкультурну, але і інтракультурну компетентність і є більш теоретичною дисципліною.

Формування міжкультурної компетенції студентів нам представляється проблемою, яка має соціальне і наукове значення. Отже, потрібні подальші пошуки шляхів її рішення як на теоретичному, так і на практичному рівні. Аналіз психолого-педагогічної літератури з даного питання, а також власний досвід дозволив виявити суперечності в даній проблемі: між усвідомленням необхідності вироблення способів впровадження загальнокультурних компонентів змісту мовної освіти та недостатньою розробленістю методологічних підходів до їх реалізації, які сприяють на формування міжкультурної компетенції студентів; між усвідомленням необхідності визначенню педагогічних умов формування міжкультурної компетенції в процесі пізнання і життєдіяльності та недостатньою розробленістю проблеми в процесі вивчення окремих курсів.

Ми переконані, що забезпечити ефективність процесу формування міжкультурної компетенції можливо при умові, якщо:

- здійснювати цілеспрямоване і системне введення в загальний процес формування особистості інтегрованих курсів національно-регіональної і іншомовної культури, лінгвокраєзнавчих дисциплін;

- створювати оптимальні умови для використання засобів формування міжкультурної компетенції; цілісної, взаємозв'язаної і взаємодоповнюючої системи аудиторної і позааудиторної діяльності;

- забезпечувати комплексний вплив на інтелектуально-пізнавальну, емоційно-вольову і дієво-практичну сфери життєдіяльності студентів.

На нашу думку чинниками формування міжкультурної компетенції, один з яких визначений як культурний комплекс, є культурні цінності рідної та іншої культури. В цьому питанні наша позиція виражається у тому, що розуміння і сприйняття сучасного світу в усьому його різноматті, усвідомлення необхідності міжкультурної комунікації як основоположного принципу співіснування в ній можливо тільки на усвідомленні власної індивідуальності, знанні національної культури та історії краю в нерозривному зв'язку з культурою та історією країни, мову якої вивчаєш.

Модель формування міжкультурної компетенції студентів можна представити такими структурними компонентами:

– пізнавальним, який базується на узагальнених знаннях про культурні та загальнолюдські духовні цінності, відносини, події, явища, процеси, про культуру і духовність того або іншого народу;

– ціннісно-нормативним, який включає етичні цінності, духовність, переконання, регулюючи повсякденне життя, поведінку окремої людини, суспільства;

– морально-вольовим, забезпечуючи реалізацію знань, цінностей і норм у практичних діях і вчинках через їх емоційно-вольове освоєння, перетворення в особисті погляди, переконання;

– загальнокультурним, включаючи загальнокультурні цінності, духовну культуру, народні традиції, патріотизм, толерантність, товарицькість, прагнення до прекрасного;

– практичним, який відображає трансформацію знань, цінностей, переконань і установок з узагальненої системи в реальну практичну готовність людини до певного типу поведінки.

Таким чином, основними педагогічними завданнями вищої школи є:

– формування у студентів пізнавального, ціннісно-нормативного, морально-вольового, загальнокультурного і практичного компонентів міжкультурної компетенції в процесі вивчення іноземної мови;

– виховання поваги до загальнокультурних цінностей, толерантних відносин і особистих якостей студентів в процесі аудиторної діяльності, позааудиторної роботи, занять науково-дослідницькою діяльністю в рамках міжкультурного навчання;

– підвищення комунікативної культури, взаємостосунків в цілісному навчально-виховному процесі, студентському колективі, соціальному середовищі.

Отже, ми можемо зробити висновок, що формування міжкультурної компетенції є цілеспрямований, взаємообумовлений і взаємозв'язаний педагогічний процес як сукупність аудиторної і позааудиторної роботи, який забезпечує інтелектуально-пізнавальну, емоційно-вольову, загальнокультурну і дієво-практичну сфери життєдіяльності студентів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бромлей Ю.В. Этнические функции культуры и этнография. – М., 1978.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М.: Гнозис, 2004. – С.87.
3. Культурология: Учебное пособие / Под ред. проф. Драча Г.В. - М.: Альфа, 2003.
4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – М., 1987. – С.60-62.
5. Маслова В.А. Лингвокультурология. – 2-е изд. – М.: Академия, 2004. – С. 9.
6. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М.: Академия. – 2000. – С.15.
7. Телия В.Н. Культурно-национальные коннотации фразеологизмов // Славянское языкознание. XI международный съезд славистов. - М., 1993. - С. 308.
8. Тер-Минасова С.Г. Война и мир языков и культур: вопросы теории и практики. – М.: АСТ. - 2007.
9. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: (Учебное пособие). – М: Слово, 2000. – С. 15.
10. Харисов Ф.Ф. Основы методики обучения татарскому языку как неродному / Под ред. проф. Л.З. Шакировой. – СПб.: Филиал изд-ва «Просвещение», 2001. – 431 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Поліна Якименко – доктор філософії кафедри перекладу Миколаївського державного гуманітарного університету ім.П.Могилі.

Наукові інтереси: методика перекладу, інноваційні технології викладання іноземної мови у вищій школі.

НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ВУЗАХ УКРАИНЫ

Лилия АЛЕКСЕЕНКО (Кременчуг, Украина)

В статье рассмотрены некоторые актуальные проблемы обучения английскому языку, с которыми сталкиваются преподаватели в высших учебных заведениях.

Some topical problems of the English language teaching in higher establishments are investigated and analyzed.

Цель данной статьи – исследовать и проанализировать некоторые актуальные проблемы обучения английскому языку в вузах Украины, в частности в вузах небольших